

UDK 811.163.42'373.46:004
811.163.42'373.45:811.111
Izvorni znanstveni članak
Primljen 29.05. 2012.
Prihvaćen za tisak 26.09. 2012.

Sanja Škifić
Emilija Mustapić
Sveučilište u Zadru

Anglizmi i hrvatsko računalno nazivlje kroz prizmu jezičnoga konflikta i jezične ideologije

S obzirom na ubrzani razvoj računalne tehnologije, učestalost i oblik anglizama na području računalnoga nazivlja neiscrpan su predmet jezikoslovnih rasprava. Cilj je ovoga rada utvrditi eventualno postojanje i prirodu jezičnoga konflikta između engleskoga i hrvatskoga jezika na temelju analize učestalosti uporabe anglizama i domaćih izraza koji čine sastavni dio računalnoga nazivlja. Također, analiza uporabe prilagođenih anglizama omogućava donošenje zaključaka o legitimnosti jezičnoga purizma kao jednoga od oblika jezične ideologije. Istraživanje uključuje provođenje upitnika među učenicama i učenicima odabranih osnovnih škola Zadarske županije. Na temelju rezultata istraživanja zaključujemo da je hrvatski jezik i “jezik identifikacije” i “jezik komunikacije”, pri čemu se prevlast uporabe anglizama javlja u slučajevima kada su u odnosu na istoznačne domaće izraze uporabno manje zahtjevni te u slučajevima kada se smatraju uspješno prilagođenima sustavu hrvatskoga jezika. To je razlog zbog kojega identificiramo minimalni oblik ispitivanoga jezičnog konflikta. S druge strane, s obzirom na broj varijanti koje predstavljaju prilagođene anglizme koji odstupaju od hrvatske pravopisne norme, zaključujemo da je jezični purizam koji se odnosi na inzistiranje na pravopisnoj normi, kao oblik jezične ideologije, razumljiv u umjerenom obliku.

Ključne riječi: anglizmi; računalno nazivlje; jezični konflikt; jezik identifikacije; jezik komunikacije; jezični purizam; jezična ideologija.

1. Uvod: anglizmi u računalnom nazivlju

Određivanje anglizama kao posuđenica, odnosno leksema koji uključuju prilagođenice i tuđice engleskoga podrijetla (Drljača 2006: 69), te analiza njihova

odnosa prema istoznačnim domaćim izrazima predstavljaju temelj istraživanja utjecaja engleskoga jezika na hrvatski jezik u sklopu rasprave o uporabi računalnoga nazivlja, jezičnom konfliktu te jezičnoj ideologiji. Anglizmi u računalnom nazivlju nerijetko se smatraju internacionalizmima – posebnim izvorom iz kojega se izvodi nazivlje određene struke (Stojaković i Malčić 2006). Razloge zbog kojih se leksik engleskoga podrijetla smatra posebnim i odvojenim izvorom treba tražiti prvenstveno u položaju engleskog kao globalnog jezika danas.¹ Analize učestalosti i oblika prilagodbe engleskih riječi u drugim jezicima utvrdile su da se takvo posuđivanje u većini slučajeva ne zadržava samo na preuzimanju riječi iz jednoga ili manjega broja semantičkih polja, već pokriva značajan niz različitih područja ljudskoga djelovanja. Čini se da ne postoji područje unutar kojega ne možemo identificirati određeni broj anglizama. Pri takvim identifikacijama računalna tehnologija svakako je vodeće polje u sklopu kojega je utjecaj engleskoga jezika uistinu značajan (Filipović 1996: 40; Hoffmann 2000: 10; Nikolić-Hoyt 2005: 353), a smatra se da se velika pozornost takvom utjecaju na polju računalne tehnologije u europskim jezicima posvećuje osobito počevši od devedesetih godina 20. stoljeća (Fischer 2008: 2), prvenstveno jer se procijenjuje da svake godine nastaje oko 1000 novih riječi iz područja informacijske tehnologije (Munday 2005: 61). Poznavanje računalne tehnologije, a time i računalnoga nazivlja, smatra se jednim od temeljnih preduvjeta uspješnoga funkcioniranja u većini društvenih zajednica. Nužnost poznavanja računalnoga nazivlja potvrđuje se i činjenicom da sve više djece dolazi u kontakt s računalnom tehnologijom (Rathbun i West 2003: v; Robinson 2009: 3) i to od vrlo rane dobi. Tako Healy (1998: 20) navodi kako su u pojedinim oblicima oglašavanja računalnih programa ciljna skupina djeca stara tek osamnaest mjeseci. S obzirom na to da istraživanja utjecaja uporabe računala u školama postaju sve intenzivnija (Collis i Sakamoto 1996: 6), ne čudi i istovremeni porast interesa jezikoslovaca za istraživanja ujednačenosti i uporabe računalnoga nazivlja te utjecaja engleskoga jezika na tome području u mnogim jezicima, pa tako i u hrvatskom. Pri tome se postavlja pitanje mjere u kojoj se nazivi iz računalnoga nazivlja uopće mogu smatrati usko stručnim pojmovima (Khoutyz 2010: 202; Mihaljević 1998: 7; Jurko 2005: 227; Lib 2010: 56) budući da ih ne koriste samo uže skupine, već postaju dijelom svakodnevnoga leksičkog repertoara prosječnog govornika, s kojim djeca dolaze u kontakt od vrlo rane dobi.

U sklopu razlikovanja područja u kojima se engleski smatra “praktički drugim jezikom” i onih u kojima se engleski jezik usvaja kao globalna “lingua franca”

¹ Pri tome govorimo o “internacionalizaciji jezika”, odnosno procesu koji predstavlja “eufemizam za angloamerikanizaciju” (Horvat i Štebih Golub 2010: 1).

(McArthur 1996: 13),² osobita se pozornost pridaje “individualnoj dvojezičnosti” (James 2000: 30), pri čemu su ključna istraživanja individualne jezične uporabe. Kada je riječ o utjecaju engleskoga jezika na računalno nazivlje, snažan utjecaj anglizama može se uočiti u većini jezika na područjima na kojima se engleski smatra stranim jezikom, pa tako i u hrvatskom.

Računalno je nazivlje “još uvijek u velikoj mjeri nesređeno i kao takvo (...) izvor mnogih nesigurnosti i nedoumica” (Jurko 2005: 235), što ga čini izuzetno zanimljivim područjem istraživanja i to ne samo s već iscrpno opisanog leksikološkog stajališta u sklopu jezičnoga kontakta, pri čemu je praksa pokušaja zamjene anglizma domaćim izrazom vrlo razvijena u Hrvatskoj,³ već i u sklopu jezičnoga konflikta te različitih manifestacija jezičnih ideologija. Sagledavanje obrazaca uporabe anglizama u odnosu na obrasce uporabe domaćih izraza na području računalne tehnologije unutar okvira jezičnoga konflikta i jezične ideologije omogućuje potpunije sociolingvističko tumačenje same uporabe.

2. Anglizmi u odnosu na teoriju jezičnoga konflikta

Iako utjecaji engleskoga jezika nisu prisutni isključivo na leksičkoj razini (Drljača Margić 2009: 54), mnogobrojna istraživanja utjecaja engleskoga na hrvatski jezik većim su se dijelom ipak bavila upravo takvim utjecajima. Priroda i oblici jezičnoga kontakta između engleskoga i hrvatskoga jezika postaju predmetom ozbiljnijih analiza osobito u drugoj polovici 20. stoljeća. Izuzetan utjecaj engleskoga jezika koji se bilježi od toga razdoblja karakterističan je za većinu svjetskih jezika. Analize u drugim jezicima također su u velikoj mjeri usredotočene na leksički utjecaj (Görlach 2003: 1). U tom razdoblju posredan i neposredan utjecaj engleskoga jezika na hrvatski osobito dolazi do izražaja u odnosu prema drugim jezicima davateljima (Drljača 2006: 65). Takvi su se kontakti nastavili i u 21. stoljeću, i to prvenstveno zahvaljujući ubrzanom razvoju tehnologije.

² Pojedini autori smatraju kako je utjecaj engleskoga jezika postao takav da je u većini konteksta teško govoriti o engleskom kao stranom jeziku, pa predlažu izraze poput *dvojezičnosti/višejezičnosti s engleskim* (Hoffmann 2000: 2).

³ O praksi prijedloga zamjene anglizama domaćim izrazima vidi Turk i Opašić (2008: 83) te Mihaljević (1999: 517).

Teorija jezičnoga konflikta nastala je razvojem kontaktne lingvistike u drugoj polovici 20. stoljeća, a u svojim postavkama nerijetko se oslanja na stavove prema jezičnoj uporabi, prvenstveno stoga što se na temelju teorije jezičnoga kontakta (Winford 2003: 2) kao jedno od načela jezičnoga konflikta izvodi postavka da se jezični konflikt javlja prvenstveno između govornika i jezičnih zajednica, a ne između samih jezika ili jezičnih varijeteta. Sukladno tome, jezični konflikt nastaje zbog značenja i vrijednosti koje govornici pripisuju jezičnim oblicima (Bugarski 1990). Pojam jezičnoga konflikta može se tumačiti kao konflikt u sklopu kojega se jezične razlike ističu kao ključni elementi drugih, nejezičnih oblika suprotstavljanja. Prema tome, situacije jezičnoga konflikta nužno u sebi sadržavaju i društvenu dimenziju, a nerijetko se analiziraju u odnosu na stavove i/ili stereotipe prema pojedinim jezicima ili jezičnim varijetetima, odnosno njihovim govornicima (McRae 1989).⁴ Iako prema prvom načelu konfliktne lingvistike svaki jezični kontakt uključuje i jezični konflikt (Strubell 2001: 48; Nelde 1991: 59; Salverda 2003: 130), većina se istraživanja jezičnoga konflikta zadržava na opisima odnosa većinskoga prema manjinskim jezicima u sklopu pojedine države, pri čemu se istraživanja anglizama i njihova utjecaja na hrvatski jezik bitno razlikuju te stoga i tumače u manjoj mjeri unutar okvira konfliktne lingvistike. Tvrdnja o nepostojanju jezičnoga kontakta bez jezičnoga konflikta znači da je za svaku situaciju jezičnoga kontakta nužno utvrditi intenzitet konflikta, odnosno radi li se o ozbiljnijem jezičnom konfliktu ili je konflikt u određenom vremenskom razdoblju prisutan samo kao mogućnost.⁵

U sklopu istraživanja uporabe anglizama u računalnom nazivlju ne ispituje se stavove prema uporabi na direktan način jer polazimo od pretpostavke da će eventualna prevlast uporabe anglizama u usporedbi s domaćim nazivljem na indirektan način govoriti u prilog pozitivnim stavovima prema takvoj uporabi. Pri tome se oslanjamo na razlikovanje “jezika komunikacije” i “jezika identifikacije” (House 2005). Navedena se dva pojma ne odnose nužno na isti jezični sustav, a to je osobito slučaj kod dvojezičnih govornika. Jezik identifikacije prvenstveno se odnosi na materinji jezik pomoću kojega govornik identificira sam sebe i druge. Također, jezik identifikacije ostvaruje se i kao izraz nacionalne pripadnosti, i to ne samo posredstvom pojma materinjeg jezika, već i pojma službenoga jezika. S druge strane, jezični sustav koji je u društvenoj zajednici određen isključivo kao jezik komunikacije uglavnom je neobilježen faktorom identifikacije. U mnogim društvenim zajednicama engleski se jezik koristi isključivo

⁴ Važnost istraživanja stavova i stereotipa u sklopu teorije jezičnoga konflikta ističu i Rindler Schjerve (1999: 5) te Wölck (1999: 192–193; 2003: 30–32).

⁵ O mogućnostima izbijanja konflikta vidi Nelde (1991: 59).

kao jezik komunikacije. Ako anglizme shvatimo kao “sredstvo komunikacije, a ne identifikacije” (Fischer 2008: 5) i ako istraživanje doista pokaže prevlast uporabe anglizama u usporedbi s domaćim nazivljem, možemo donositi zaključke o eventualnom postojanju jezičnoga konflikta između hrvatskoga i engleskoga jezika. S druge strane, mogućnosti istraživanja jezičnoga konflikta nadilaze okvire odnosa većinskoga i manjinskih jezika te, između ostaloga, pružaju mogućnost identifikacije konflikta i sa stajališta različitih manifestacija jezičnoga purizma.

U sklopu teorije jezičnoga konflikta u odnosu na prihvaćenost anglizama na području računalne tehnologije može se postaviti i pitanje eventualne korelacije između prihvaćenosti anglizama i konflikta društvenih vrijednosti. Anderman i Rogers (2005: 9) smatraju da rastuća uporaba anglizama u drugim jezicima ne podrazumijeva nužno i šire prihvaćanje vrijednosti potrošačke kulture. Naše se istraživanje neće baviti suodnosom između prihvaćenosti anglizama i konflikta društvenih vrijednosti u užem smislu, već se kao polaznu točku uzima jezični kontakt koji se ostvaruje u sklopu računalnoga nazivlja i na temelju kojega možemo ispitivati intenzitet i prirodu ove vrste jezičnoga konflikta.

3. Anglizmi u odnosu na purizam kao oblik jezične ideologije

Kada je riječ o različitim manifestacijama jezičnih ideologija, najistaknutija je ona koja se odnosi na direktnu jezičnu intervenciju u sklopu jezičnoga planiranja, jezičnoga purizma i standardizacije. Jezični purizam podjednako se odnosi na domaće izraze koji nisu u skladu s prihvaćenim normama standarda te na strane izraze koji su posrednim ili neposrednim utjecajem našli svoje mjesto u jezičnoj uporabi. Procesi standardizacije i puristička nastojanja usko su povezani. Naime, standardni jezik, kao ključan element procesa standardizacije, te purističke djelatnosti, kao pokušaji očuvanja standardnoga jezika, bitne su sastavnice jezične kulture (Mićanović 2006: 42). Na jezični purizam može se gledati kao na oblik jezične ideologije u sklopu kojega dolazi do zatvaranja jezika prema stranim utjecajima. Takvo je zatvaranje selektivno jer se u većini slučajeva radi o odbacivanju stranih elemenata onih jezika koji se smatraju prijetnjom u širem sociolingvističkom kontekstu (Weinstein 1989), a u skladu je s tzv. jezičnom “funkcijom odvajanja” (Thomas 1991: 54) u sklopu razvoja jezičnoga purizma. Suodnos između jezičnoga konflikta i purizma najjasnije se očituje u situacijama izrazito naglašanih purističkih težnji, pri čemu jezične razlike postaju dijelom jezičnoga konflikta iza kojega se kriju nejezična suprotstavljanja. U takvim se situacijama jezični konflikt manifestira i kao konflikt u svijesti pojedinca u od-

nosu na stavove i/ili stereotipe prema pojedinim jezicima ili jezičnim varijetetima, odnosno njihovim govornicima.

Utjecaj engleskog na druge jezike, uključujući i hrvatski, dovodi do purističkih reakcija različitog intenziteta. Görlach (2003: 8) navodi kako su opisi takvih utjecaja u odnosu na pojedine jezike nerijetko metodološki nepotpuni i manjkavi. Kada je riječ o odnosu hrvatske purističke tradicije prema anglizmima u usporedbi s odnosom te iste tradicije prema posuđenicama iz nekih drugih jezika, situacija je ponešto drugačija ako se u obzir uzme političko-povijesni kontekst razvoja hrvatske purističke misli (pogotovo prema susjednim jezicima), ali i položaj kojega engleski jezik zauzima na globalnoj razini. Stoga u tumačenju anglizama u sklopu hrvatskoga jezika ne nalazimo isključivo tradicionalne purističke pristupe. Osim pristupa koji se protive stranom utjecaju javljaju se i oprečne tendencije koje takav utjecaj sagledavaju u sklopu općih procesa globalizacije unutar kojih engleski jezik ima vodeću ulogu (Drljača 2006: 67). Bez obzira na to što je u sklopu hrvatskoga jezika jezični purizam u pojedinim razdobljima svoje povijesti i osobito u odnosu na susjedne jezike bio vrlo izražen, te budući da je otpor prema posuđenom jezičnom materijalu uvijek bio sastavni element razvoja hrvatskoga jezika, Nikolić-Hoyt (2005: 355) navodi kako se “(...), prema načelima suvremene standardne norme hrvatskoga jezika riječi stranoga podrijetla, a osobito masovne i prijeteće anglicizme, treba zamjenjivati domaćim, hrvatskim riječima.” Istovremeno naglašava: “(...), unatoč svim purističkim nastojanjima, nemoguće je apstrahirati od utjecaja engleskog kao globalnog jezika, niti se hrvatski jezik može isključiti iz odnosa u svijetu prema globalno funkcionirajućem jeziku i zapravo internacionalnim terminologijama.” Kao jedan od argumenata koji ide u prilog uporabi anglizama jest i činjenica da je ekvivalent u hrvatskom računalnom nazivlju nerijetko “višerječan (*default – pretpostavljena vrijednost, softver – računalna/programska podrška*). Nedostatak je takvih naziva da su neekonomični te da se od njih teško tvore novi izvedeni nazivi” (Mihaeljević 2006: 42),⁶ a navedenoj neekonomičnosti višerječnih (višečlanih) naziva kao razlogu odabira anglizama mogu se dodati i mnogi drugi poput privlačnosti stranoga izraza, mogućnosti preciznoga iskazivanja pojma, internacionalnoga statusa posuđenice, različitoga kolokacijskog potencijala prevedenice i posuđenice te poteškoća u mijenjanju već usvojenih stručnih naziva (Drljača 2006: 80), ali i činjenica da većina pokušaja mijenjanja navika pri uporabi engleskih izraza nailazi na iznimno jak otpor (Stojaković i Malčić 2006). Kao dodatni argumenti mogu se navesti i poteškoće jezikoslovaca da pri uređivanju računalnoga nazivlja prate ubrzani tempo zahtjeva kojega postavlja razvoj računalne tehnologije te

⁶ Neekonomičnost višečlanih domaćih izraza potvrđuje i Jurko (2005: 230).

vrlo česta percepcija pokušaja uvođenja domaćih izraza kao nametanja jezičnih autoriteta (Jurko 2005: 229–230). Tome treba dodati i nultu semantičku ekstenziju, odnosno pojavu kod koje su opseg značenja posuđenice i opseg značenja modela potpuno istovjetni.⁷

Pojam jezične ideologije u širem smislu odnosi se na sustav zajedničkih vjerovanja o vrijednostima različitih jezičnih varijeteta.⁸ U skladu s općim viđenjem jezičnoga purizma kao oblika jezične ideologije koji se primarno manifestira kroz neprihvatanje stranoga elementa (u našem slučaju, anglizama) bez obzira na stupanj eventualne prilagodbe u hrvatskome jeziku, provedeno bi istraživanje trebalo pokazati konkretan odnos između uporabe anglizama i domaćih izraza u sklopu računalnoga nazivlja. Također, jezični purizam naglasak nerijetko stavlja upravo na pravopisnu normu u odnosu na utjecaj drugih jezika. Upravo je uvid u taj oblik jezične ideologije jedan od ciljeva istraživanja. Njega ostvarujemo analizom učestalosti prilagođenih anglizama koji odudaraju od pravopisno prihvaćenih istoznačnih izraza. U kontekstu rasprave o različitim manifestacijama jezičnih ideologija Woolard (1998: 23) naglašava kako se posebno u zemljama koje naglašavaju vlastiti identitet osobito vodi računa o svakom aspektu jezika, uključujući i “oblike grafičke reprezentacije”. Do toga dolazi s obzirom na to da se, osobito u pojedinim sociolingvističkim kontekstima, pravopisni sustavi ne smatraju samo pisanom reprezentacijom govora, već i “(...) simbolima koji nose povijesna, kulturološka i politička značenja.”⁹ U takvom je kontekstu ortografija usko povezana s pojmom vrijednosti koja se pripisuje pojedinom jezičnom znaku (Schieffelin i Charlier Doucet 1998: 285), a time i s pojmom jezične ideologije. Tako različiti stupnjevi prilagodbe anglizama mogu otkriti i postojanje te prirodu ovoga oblika jezične ideologije.

Hrvatsko računalno nazivlje često nastaje preuzimanjem engleskih naziva uz različite stupnjeve prilagodbe. Obično se pri leksičkom posuđivanju odvija proces zamjene tuđice (neprikladne riječi) posuđenicom (prilagođenom riječi) čemu katkada slijedi zamjena posuđenice domaćim izrazom.¹⁰ Međutim, Stojaković i Malčić (2006: 262) potvrđuju kako se takav slijed procesa u slučaju utjecaja engleskoga jezika na području računalnoga nazivlja rijetko javlja: “Većina

⁷ O razlozima nulte semantičke ekstenzije pri posuđivanju engleskoga računalnog nazivlja vidi Nikolić-Hoyt (2005: 354).

⁸ O određenju ideologije standardnoga jezika vidi Milroy (1999: 173).

⁹ O ostalim manifestacijama jezičnih ideologija vidi Woolard (1998: 11–27).

¹⁰ O načinima nastajanja hrvatskih računalnih naziva detaljnije vidi Mihaljević (2003: 119–120).

preuzetih riječi koristi se ili na razini tuđice (npr. *firewall*, *web*, *multitasking*, itd.) ili na razini posuđenice (npr. *hakerstvo*, *disketa*, itd.)” Mihaljević (2006: 42) također navodi: “Dok su se stariji računalni nazivi najčešće prilagođivali barem na pravopisnoj (*hardver*, *softver*) i morfološkoj razini (*aplikacija*, *adresa*), danas sve češće susrećemo posve neprilagođene engleske nazive (npr. *shareware*, *download*, *freeware*, *firewall*, *desktop*).” To potvrđuje i Nikolić-Hoyt (2005: 356–357) na temelju analize novijih posuđenica iz engleskoga jezika u sklopu kojih računalno nazivlje zauzima vodeće mjesto: “(...), može se primijetiti da je kod velikog broja recentnih engleskih posuđenica prisutna tendencija da anglicizam zadrži ortografski oblik modela, (...) ili da se preuzme nepromijenjen model, pri čemu se adaptirani model obično javlja kao manje uobičajena varijanta (primjerice *file*: fonetizirano napisano *fajl* (...)).”¹¹

Naše bi istraživanje, između ostaloga, trebalo pružiti uvid u intenzitet i oblik takvih prilagodbi, na temelju čega možemo donositi zaključke o eventualnom postojanju i prirodi navedene vrste jezične ideologije u odnosu na računalno nazivlje u sklopu hrvatskoga jezika.

4. Analiza uporabe računalnoga nazivlja u odnosu na jezični konflikt i jezičnu ideologiju

Kako bismo utvrdili utjecaj engleskoga jezika na prirodu uporabe hrvatskoga računalnog nazivlja te kako bismo na temelju rezultata bili u mogućnosti izvoditi zaključke o jezičnom konfliktu i jezičnoj ideologiji, provedeno je istraživanje među hrvatskim osnovnoškolcima. U nastavku iznosimo uvid u metodološke postupke i rezultate istraživanja te zaključke do kojih se može doći na temelju analize rezultata istraživanja u okviru jezičnoga konflikta i jezične ideologije.

4.1. Metodološki postupci

Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2011./2012. u sljedećim osnovnim školama na području Zadarske županije: Zadarski otoci, Šimuna Kožičića Benje i Obrovac (pri čemu su u istraživanju sudjelovali učenice i učenici matične škole

¹¹ O tendenciji preuzimanja engleskih naziva u obliku posuđenica i njihovoj dobroj prihvaćenosti vidi i Stojaković i Malčić (2006: 263).

Obrovac i područne škole Kruševo).¹² Ispitanici predstavljaju skupinu od 192 učenika i učenica u dobi od 12 do 14 godina (od toga po 48 učenica i učenika iz svake škole). Razlog odabira osnovnoškolaca kao ciljne skupine leži u prethodno istaknutoj činjenici kako su djeca od vrlo rane dobi izložena računalnoj tehnologiji. Također, na trenutnoj razini obrazovanja ispitanika engleski jezik i informatika sastavni su dio školskoga programa, čime se otklanja mogućnost eventualnoga utjecaja nepoznavanja hrvatskoga standardnog računalnog nazivlja na rezultate. U istraživanju je korišten upitnik u sklopu kojega razlikujemo više načina prikupljanja podataka (vidi Prilog 1.).

U prvome dijelu upitnika od ispitanika se tražilo da ponude informacije o vlastitom spolu, dobi i navikama korištenja interneta.¹³

U drugom dijelu upitnika ispitanicima je ponuđen niz izraza (prilagođenih i neprilagođenih anglicizama te domaćih izraza) za deset pojmova iz područja računalne tehnologije. Ispitanici su za zadatak imali označiti jedan ili više ponuđenih izraza koje najčešće koriste.¹⁴ Ovim dijelom upitnika ispituje se učestalost upotrebe sljedećih izraza:

1. *internet / međumrežje / net / svjetska mreža / svjetska računalna mreža / globalna računalna mreža*
2. *antivirusni software / antivirusni softwer / antivirusni softver / antivirusni program / protuvirusna programska oprema*
3. *browser / pretraživač / preglednik*
4. *chip / integrirani krug / čip / sklopnjak*
5. *file / fajn / datoteka*
6. *kompjuterska aplikacija / računalna primjena*
7. *display / displej / prikaz*
8. *home page / početna stranica*
9. *processor / procesor / obradnik*
10. *site / sajt / stranice*

¹² Zahvaljujemo ravnateljima te učenicama i učenicima na sudjelovanju u istraživanju.

¹³ Sastavnice prvoga dijela upitnika odnose se na niz nezavisnih varijabli. U ovome radu analiziramo odgovore ispitanika prikupljenih u ostalim dijelovima upitnika neovisno o bilo kojoj nezavisnoj varijabli.

¹⁴ Kako bismo otklonili mogućnost uzimanja u obzir eventualnih odgovora koji bi bili ponuđeni bez razumijevanja određenih pojmova, u ovome dijelu upitnika molimo ispitanike da potvrde razumijevanje. Svi ispitanici koji su ponudili jedan ili više odgovora potvrdili su razumijevanje pojmova.

U trećem dijelu upitnika ispitanici su na temelju niza ponuđenih ilustracija za zadatak imali ponuditi izraze koje koriste za pojedine predmete i operacije vezane uz računalnu tehnologiju. Na ilustracijama su prikazani sljedeći predmeti: **osobno računalo**, **prijenosno računalo**, **gamepad**¹⁵ te **pisač**. Nadalje, ilustracije kojima su prikazane pojedine računalne operacije uključuju engleske glagole s kojima se često susrećemo kada obavljamo određenu radnju na računalu. Te ilustracije sadržavaju sljedeće izraze: **download**, **delete**, **forward** i **save**.

U četvrtom dijelu upitnika ispitanicima je ponuđen niz izraza (prilagođenih i neprilagođenih anglicizama te domaćih izraza) za pet pojmova iz područja računalne tehnologije. Za razliku od drugoga dijela upitnika, u ovome se dijelu izrazi javljaju u sklopu ponuđenih rečenica.¹⁶ Ispitanici su za zadatak imali označiti one izraze koje bi koristili u ponuđenim rečenicama. Ovim dijelom upitnika ispituje se učestalost uporabe sljedećih izraza:

11. *tagiranje / označavanje*
12. *resetirati / ponovno postaviti*
13. *mail / mejl / elektronička pošta*
14. *hardware / hardwer / hardver / sklopovlje / strojna oprema / računalna oprema*
15. *password / lozinka*

4.2. Rezultati istraživanja

Analiza i prikaz rezultata istraživanja sastoji se od dva dijela. U prvome dijelu analiziramo učestalost uporabe ponuđenih izraza za petnaest pojmova (deset iz

¹⁵ U engleskom su jeziku nazivi *gamepad* i *joypad* istoznačnice, a označavaju predmet koji služi za upravljanje u sklopu računalnih igara. S obzirom na to da nije utvrđeno postojanje istoznačnoga domaćeg izraza (vidi Kiš 2002), u ovome radu koristimo navedeni anglicizam. Zbog sličnosti funkcija koje obavljaju predmeti koje označavaju, naziv *gamepad* često se povezuje s nazivom 'igrača palica' (eng. *joystick*).

¹⁶ Sveukupno petnaest pojmova koji su ponuđeni u drugom i četvrtom dijelu upitnika nisu predstavljeni na isti način kako upitnik ne bi bio jednoličan. To je razlog i zašto je prvih deset pojmova u prvom i pet pojmova u drugom dijelu upitnika odvojeno trećim dijelom. Bez obzira na takav način strukturiranja upitnika, rezultate istraživanja prikazujemo na način da se odgovori u drugom i četvrtom dijelu upitnika analiziraju skupno i odvojeno od odgovora na treći dio upitnika.

drugog dijela upitnika i pet iz četvrtog dijela) iz područja računalne tehnologije (vidi Prilog 2.).

Za prvi su pojam ponuđeni sljedeći izrazi: *internet*, *međumrežje*, *net*, *svjetska mreža*, *svjetska računalna mreža* i *globalna računalna mreža*. Smatra se kako navedeni pojam pripada skupini u kojoj hrvatske inačice nisu široko prihvaćene zbog čega se najčešće koristi posuđenica (Stojaković i Malčić 2006: 263). Rezultati istraživanja potvrđuju navedeno s obzirom na to da čak 92,7% ispitanika koristi izraz *internet* i njih 31,8% koristi izraz *net*. Domaći izrazi *svjetska mreža* (13%), *svjetska računalna mreža* (10,9%), *globalna računalna mreža* (8,3%) i *međumrežje* (1,6%) koriste se u znatno manjoj mjeri.

Za drugi su pojam ponuđeni sljedeći izrazi: *antivirusni software*, *antivirusni softwer*, *antivirusni softver*, *antivirusni program* te *protivirusna programska oprema*. Od navedenih izraza, smatra se kako je najčešća “tuđica *softver* koja je potvrđena i u hrvatskim općim rječnicima” (Halonja i Mihaljević 2009: 125).¹⁷ U našem je istraživanju ipak potvrđeno kako se od svih navedenih izraza najčešće koristi *antivirusni program* (53,6%). Drugi domaći izraz – *protivirusna programska oprema* (8,3%) također je prisutan u značajnoj mjeri, iako u manjoj od prvoga zbog toga što se sastoji od tri člana. Izrazi koji sadržavaju anglizme sveukupno se javljaju u manjoj mjeri – *antivirusni software* (17,7%), *antivirusni softwer* (5,7%) i *antivirusni softver* (8,9%).

Za pojam *browser* (17,7%) / *pretraživač* (59,4%) / *preglednik* (40,6%) istraživanje potvrđuje da su hrvatske inačice puno bolje prihvaćene od tuđice. Pojam *chip* (18,8%) / *integrirani krug* (3,1%) / *čip* (43,8%) / *sklopnjak* (3,6%) obično se navodi kao primjer u kojem kraći naziv ima prednost pred duljim, a duljina je nedostatak koji se pripisuje domaćim nazivima (Mihaljević 2006: 46). To je potvrđeno i u našem istraživanju, pri čemu se prednost daje prvenstveno prilagođenom i neprilagođenom anglizmu, čak i u odnosu na kraći domaći naziv.

Pojam *file* (33,3%) / *fajl* (15,1%) / *datoteka* (72,4%) obično se navodi kao primjer u kojem se, između ortografski prilagođene i neprilagođene, najčešće javlja neprilagođena inačica (Nikolić-Hoyt 2005: 357). U odnosu na učestalost prilagođenog anglizma, naše istraživanje potvrđuje veću učestalost neprilagođenog izraza, dok je domaći izraz daleko najrašireniji u uporabi. Kod pojma *komputerska aplikacija* (60,4%) / *računalna primjena* (9,4%) nalazimo dvočlane

¹⁷ O mjestu kojega posuđenice zauzimaju u jednojezičnim rječnicima vidi Muhvić-Dimanovski (1994), a o “anglicizmima” u rječnicima hrvatskoga jezika vidi Sočanac (1994).

izraze unutar kojih uočavamo izraze *kompjuter* i *računalno* u slučaju kojih se anglizam smatra raširenijim u uporabi (Mihaljević 1999: 517). To potvrđuju i rezultati istraživanja. Za pojam *display* (33,3%) / *displej* (12,5%) / *prikaz* (49%) najučestalijom se potvrdila domaća inačica, a za njom po učestalosti slijedi neprilagođeni anglizam. S obzirom na to da su oba izraza za pojam *home page* (35,9%) / *početna stranica* (72,4%) dvočlani, ispitanici češće koriste domaću inačicu. Iako nije primjeren u stručnoj uporabi, u razgovornom stilu učestao je izraz *procesor* (Stojaković i Malčić 2006: 263).¹⁸ U istraživanju je taj izraz zabilježen kao najučestaliji (46,9%), a njemu slijedi neprilagođeni anglizam *procesor* (27,6%), dok je izraz *obradnik* (5,7%) raširen u najmanjoj mjeri.

Za pojam *site* (16,7%) / *sajt* (9,9%) / *stranice* (78,1%) utvrđena je daleko učestalija uporaba domaćega izraza u odnosu na prilagođeni i neprilagođeni anglizam. Za pojam *tagiranje* (20,8%) / *označavanje* (73,4%) prevladava uporaba domaćega izraza. Suprotan je slučaj s pojmom *resetirati* (89,1%) / *ponovno postaviti* (5,2%), što se može objasniti dvočlanim domaćim izrazom.

U slučaju pojma *mail* (68,8%) / *mejl* (19,3%) / *elektronička pošta* (5,7%) ponovno se potvrdila prevlast stranoga izraza koja se može tumačiti duljinom dvočlanoga domaćeg izraza. Pojam izražen tuđicom *hardware* navodi se kao primjer u kojem se, bez obzira na razinu prilagodbe, sve češće javljaju neprilagođeni izrazi (Mihaljević 2006: 42). To je potvrđeno u istraživanju: *hardware* (29,2%) / *hardwer* (12,5%) / *hardver* (28,6%) / *sklopovlje* (3,6%) / *strojna oprema* (4,7%) / *računalna oprema* (15,1%).

Kod izraza *password* (30,2%) / *lozinka* (67,2%) prevladava uporaba domaćega izraza.

Navedene rezultate možemo promatrati sa stajališta razlikovanja pojmova jezika identifikacije i jezika komunikacije koje tumačimo u sklopu teorije jezičnoga konflikta. Ako polazimo od pretpostavke da ne postoji jezični konflikt u uporabi anglizama i domaćih izraza, tada bi u slučajevima u kojima domaći izraz nije višečlan (i koji stoga zahtijeva približno jednak napor pri uporabi kao i jednočlani istoznačni anglizam) trebali zamijetiti učestaliju uporabu domaćih izraza. To je svakako slučaj s prvim pojmom za koji je anglizam *internet* u daleko najčešćoj uporabi u usporedbi s višečlanim domaćim izrazima, ali i za drugi pojam u sklopu kojega se prednost daje domaćem izrazu *antivirusni program* s obzi-

¹⁸ O odnosu između znanstvenog nazivlja i funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika vidi Hudeček i Mihaljević (2009: 43–47).

rom na to da su istoznačni izrazi koji sadrže anglizam također dvočlani. Takva se pretpostavka potvrđuje i u slučaju trećega pojma u sklopu kojega je jednočlani domaći izraz *pretraživač* u daleko češćoj uporabi od jednočlanog anglizma, a u slučaju četvrtoga pojma prevlast uporabe ima prilagođeni anglizam *čip* u odnosu na dvočlani domaći izraz. Za peti su pojam svi ponuđeni izrazi jednočlani, što opet dovodi do učestalije uporabe domaćega izraza *datoteka*. Izuzetak čini šesti pojam kod kojega su oba ponuđena izraza dvočlana, ali kod kojih se ipak bilježi učestalija uporaba anglizma *kompjuterska aplikacija*. Kod sedmoga je pojma od svih jednočlanih izraza najučestaliji domaći izraz *prikaz*, a isto se javlja i kod osmoga pojma kod kojega je u usporedbi s dvočlanim anglizmom učestalija uporaba domaćega dvočlanog izraza *početna stranica*. Još jedan izuzetak čini deveti pojam kod kojega je najučestalija uporaba prilagođenog anglizma *procesor* unatoč tome što je i domaći izraz jednočlan. Za deseti su pojam svi ponuđeni izrazi jednočlani, zbog čega je uporaba domaćega izraza *stranice* najučestalija, a isti je slučaj i s izrazom *označavanje*. Za dvanaesti pojam ponuđen je dvočlani domaći izraz i jednočlani anglizam, što je razlog učestalijoj uporabi anglizma *resetirati*. Kod trinaestog pojma opet bilježimo najčešću uporabu neprilagođenog anglizma *mail* zbog dvočlane strukture domaćega izraza, a isti je slučaj i s četrnaestim pojmom kod kojega je u usporedbi s dvočlanim domaćim izrazima najučestalija uporaba jednočlanoga neprilagođenog anglizma *hardware*. Kod petnaestoga pojma prevladava uporaba domaćega izraza *lozinka* zbog toga što je i struktura anglizma jednočlana.

Na temelju opisanih rezultata zaključujemo kako samo dva od petnaest analiziranih pojmova nisu u skladu s načelom uporabe prema kojemu se prednost daje domaćim izrazima u odnosu na istočlane anglizme. U slučajevima u kojima su ponuđeni prilagođeni i neprilagođeni anglizmi te domaći izrazi i u kojima se prednost daje anglizmu zbog višečlanoga domaćeg izraza, podjednako se radi o prevlasti prilagođenog anglizma (*čip*, *procesor*) te neprilagođenog anglizma (*mail*, *hardware*). Na temelju rezultata prvoga dijela istraživanja vezanoga uz učestalost uporabe domaćih izraza, prilagođenih i neprilagođenih anglizama, zaključujemo kako je pri takvoj uporabi hrvatski jezik i sredstvo komunikacije i sredstvo identifikacije. Izuzetak čine slučajevi u kojima elementi engleskoga jezika čine sastavni dio jezika komunikacije zbog jednostavnije i manje zahtjevne uporabe. U skladu s time i s pokušajima određenja intenziteta i prirode supostojanja jezičnoga kontakta i jezičnoga konflikta, u ovome području jezičnoga kontakta ne utvrđujemo istaknutije postojanje jezičnoga konflikta.

U drugome dijelu prikaza rezultata istraživanja analiziramo vrste i učestalost izraza koje ispitanici nude kako bi imenovali četiri prikazana predmeta i četiri prikazane računalne operacije (vidi Prilog 3.).

Za ilustraciju na kojoj je prikazano *osobno računalo* više od polovice ispitanika (53%) pruža izraz *kompjuter*. Na drugome je mjestu po učestalosti izraz *računalo* (23%) te sljedeći izrazi: *kompjutor* (6%), *kompjuter* (4%), *komputer* (2%) i *stolno računalo* (2%). Iako znatan dio ispitanika koristi domaći izraz, prevladava uporaba prilagođenog anglizma, osobito ako se u obzir uzmu ponuđeni izrazi koji su pravopisno netočni, ali koje ispitanici izvode iz prilagođenog anglizma. Kao odgovor na drugu ilustraciju na kojoj je prikazano *prijenosno računalo* uvjerljivo najčešće bilježimo anglizam ponuđen u tri pravopisne varijante: *laptop* (85%), *lap top* (4%) i *lap-top* (2%). Domaći su izrazi ponuđeni u značajno manjoj mjeri: *računalo* (1%) i *prijenosno računalo* (1%). Kod ilustracije koja prikazuje *gamepad* najčešći je odgovor ponuđen u obliku neprilagođenog anglizma *joystick* (32%), a za njim slijedi niz različito prilagođenih anglizama.¹⁹ Među najčešćim prilagođenim anglizmima javljaju se *đojstik* (28%) i *džojstik* (5%). U slučaju ilustracije koja prikazuje *pisač* uvjerljivo najčešći odgovor je anglizam *printer* (89%), dok je domaći izraz *pisač* (5%) zastupljen u znatno manjoj mjeri.

Za ilustraciju na kojoj je prikazana operacija *download* ispitanici u velikoj mjeri nude isti izraz *download* (17%). Međutim, ako u obzir uzmemo učestalost odgovora *skinuti* (9%) i *skidanje* (8%) (i smatramo ih jednim izrazom) te ostale izraze koji se javljaju u manjoj mjeri, a u kojima se javlja domaći izraz, tada zaključujemo kako, unatoč činjenici kako je ilustracijom ponuđen sam izraz *download*, ispitanici pokazuju izrazito veliku sklonost uporabi domaćih izraza. U slučaju ilustracije koja prikazuje operaciju *delete* ispitanici u daleko većoj mjeri nude domaće izraze: *brisanje* (12%), *izbrisati* (11%), *obriši* (11%), *izbriši* (10%), *obrisati* (8%), *brisati* (6%), *nešto izbrisati* (2%), *za brisanje* (2%), *briši* (2%). Neprilagođeni anglizam *delete* (11%) te ortografski prilagođeni anglizmi poput *dilit* (4%) i *delite* (2%) se kao ponuđeni izrazi javljaju u manjoj mjeri. Isti je slučaj s ilustracijom na kojoj je prikazana operacija *forward*. U odgovorima ispitanika prevladavaju domaći izrazi: *naprijed* (25%), *naprid* (4%), *prosljedi*

¹⁹ U slučaju navedenoga predmeta prevlast anglizama kao ponuđenih odgovora može se objasniti nepostojanjem istoznačnoga domaćeg izraza. Međutim, to ne objašnjava zašto ispitanici za prikazani predmet ne nude domaći izraz 'igrača palica' koji je istoznačnica izrazu *joystick* kojega nude u najvećoj mjeri. Također, ispitanici su kao alternativni domaći izraz mogli ponuditi i 'upravljač' (vidi Mihaljević 2006: 48), što nije bio slučaj.

(3%), *prosljedi* (3%), *prosljeđivanje* (3%), *naprjed* (2%), *prosljediti* (2%). Neprilagođeni anglizam *forward* (9%) i ortografski prilagođeni anglizam *forvard* (3%) zastupljeni su u manjoj mjeri. U slučaju ilustracije na kojoj je prikazana operacija *save* u većoj su mjeri zastupljeni domaći izrazi poput *spremi* (19%), *spremiti* (18%), *spremanje* (5%), *sačuvati* (2%), dok su neprilagođeni anglizam *save* (12%) i prilagođeni anglizmi poput *sejvati* (6%),²⁰ *sejv* (6%), *sejvanje* (4%), *sejvaj* (3%) zastupljeni u manjoj mjeri.

Uspoređujući ponuđene odgovore ispitanika na ilustracije predmeta i operacija, u prvome redu zaključujemo kako ispitanici u manjoj mjeri ne nude nikakav izraz za prikazane predmete (*osobno računalo* (1%); *prijenosno računalo* (2%); *gamepad* (1%); *pisač* (1%)), dok je izostavljanje izraza za opis računalnih operacija učestalija pojava (*download* (14%); *delete* (8%); *forward* (36%); *save* (7%)). Drugim riječima, ispitanici su imali više poteškoća s opisivanjem operacija nego što je to bio slučaj s opisivanjem predmeta.

Razlike između odgovora ponuđenih za ilustracije na kojima su prikazani predmeti i odgovora ponuđenih za ilustracije na kojima su prikazane računalne operacije očituju se i u slučaju kada ih promatramo u sklopu teorije jezičnoga konflikta (kao što je to bio slučaj u prvome dijelu istraživanja). Za prvi je predmet najčešće ponuđeni izraz anglizam *kompjuter*, a slični rezultati se javljaju i kod odgovora na drugu ilustraciju pri čemu je opet najčešće ponuđeni izraz *laptop*. Također, za treću ilustraciju je najčešće ponuđeni izraz anglizam *joystick*, a za četvrtu anglizam *printer*. S druge strane, kao odgovore na ilustracije na kojima su prikazane računalne operacije, a koje uključuju engleske glagole, bilježimo prevlast niza domaćih izraza (*skinuti*, *skidanje*, *skini* i sl.; *brisanje*, *izbrisati*, *obriši*, *izbriši*, *obrisati* i sl.; *naprijed*, *naprid*, *prosljedi*, *prosljedi*, *prosljeđivanje* i sl.; *spremi*, *spremiti*, *spremanje*, *sačuvati* i sl.). Uspoređujući odgovore na sve ilustracije zaključujemo kako su u slučajevima ilustracija predmeta (koji ne sadrže nikakav izraz) ispitanici skloniji uporabi anglizama, čak i u onim slučajevima kada su i ponuđeni anglizmi i ponuđeni istoznačni domaći izrazi jednočlani (npr. *printer* – *pisač*). S druge strane, u slučajevima ilustracija računalnih operacija kao ponuđeni izrazi prevladavaju domaći izrazi unatoč tome što same ilustracije sadrže engleske glagole. To se može objasniti pretpostavkom da su ispitanici skloniji doživljavanju takvih izraza kao stranih i manje prihvatljivih (jer ne predstavljaju tipične glagolske strukture hrvatskoga jezika) u odnosu na prilagođene anglizme koji predstavljaju predmete, a koji su se uspješno prilagodili

²⁰ Primjere ostalih glagola preuzetih iz engleskoga jezika koji se prilagođavaju sustavu hrvatskoga jezika pomoću infinitivnih formanata *-ati* i *-irati* vidi u Mihaljević (1993: 23).

sustavu hrvatskoga jezika te se stoga i doživljavaju prihvatljivijima. Zaključujemo, kao što je to bio slučaj i s rezultatima prvoga dijela istraživanja, ni rezultati drugoga dijela ne ukazuju na postojanje istaknutijega jezičnog konflikta u ovome obliku jezičnoga kontakta.

Rezultati drugoga dijela istraživanja omogućuju analizu manifestacije jezične ideologije koja se očituje kroz jezični purizam, i to prvenstveno kroz inzistiranje na pravopisnoj normi prilagođenih anglizama. Za to su nam osobito korisni rezultati drugoga dijela istraživanja, i to odgovori ispitanika na ilustracije koji su ponuđeni u manje od 1% slučajeva. Iako je njihova učestalost niska, broj varijanti koje odstupaju od pravopisne norme uistinu je značajan (*kombljuter, komijuter, kompjute, kopjuter; laplop, lapt op, laptom, latop; dvajstik, džoistik, džoj-sik, đoj stik, đojistik, đoj-sik, đojstic, joistik, joisting, jojestic, jojstice, jojstick, jojstik, joy-stick, plajstejšn, play stacioun, play stashin, play stašen, play statio, play stative, playstasion, yoystick, yojestick, yoystic, yoystick; pinter, prinetr; dajlond, daunlodiranje, davnload, davnlod, davnload, dovloand, dovnload, downald, downland, downloadati, downlod, downlodati, downloudati; delet, deletanje, deleteanje, delte, dete, dilite; forvrd, fovard; sajv, saveanje, save-anje, sejvanje, sejvat*). S obzirom na raspon prikazanih varijanti anglizama koje odstupaju od pravopisne norme hrvatskoga jezika i govore u prilog nepoznavanju iste, zaključujemo da je postojanje onoga oblika jezične ideologije koji se iskazuje kroz inzistiranje na pridržavanju pravopisne norme (jednom kada je anglizam prilagođen sustavu hrvatskoga jezika) razumljiv. Međutim, bez obzira na značajan raspon takve vrste izraza, njihova je učestalost iznimno niska, zbog čega je postojanje navedenoga oblika jezične ideologije prihvatljivo u umjerenom obliku.

5. Zaključak

Prisutnost i uporaba anglizama u hrvatskome su jeziku opisivani nebrojeno puta. Pri tome se opisi nerijetko odnose na utvrđivanje prisutnosti anglizama, stupnja njihove prilagodbe strukturi hrvatskoga jezika, ali i pokušaje iznalaženja najprimjerenijih domaćih istoznačnica kojima bi se anglizmi zamijenili u uporabi. Anglizmi na području računalne tehnologije u tome smislu nisu iznimka. Ono što takve anglizme izdvaja od anglizama iz ostalih područja u kojima su najprisutniji i što ih i dalje čini izrazito zanimljivim područjem istraživanja jest činjenica da se računalno nazivlje u relativno velikoj mjeri i dalje smatra nesređenim i izvorom čestih nesigurnosti u uporabi. Relativna nesređenost računalnoga na-

zivlja može se objasniti i neprestanim porastom broja računalnih naziva. S obzirom na to da se slična istraživanja između ostaloga bave i stupnjem prilagodbe anglizama u sklopu hrvatskoga jezika, bitna je sastavnica takvoga predmeta istraživanja specifična manifestacija jezičnoga kontakta. Ako prihvatimo prvo načelo konfliktne lingvistike o nepostojanju jezičnoga kontakta bez konflikta, u stanju smo pružiti detaljniji prikaz i tumačenje odnosa uporabe domaćih izraza i anglizama u daljnjim istraživanjima. Utvrđivanje jezičnoga konflikta moguće je ostvariti na različite načine. Jedan od njih odnosi se na uporabu pojmova jezika identifikacije i jezika komunikacije. Sa stajališta računalnoga nazivlja, rezultati istraživanja ukazuju na činjenicu kako je za ispitanike hrvatski jezik nesumnjivo i jezik identifikacije i jezik komunikacije. Ispitanici u većoj mjeri odabiru anglizme u slučajevima kada procjenjuju da su uporabno manje zahtjevni u usporedbi s domaćim izrazima te ih u većoj mjeri nude kao odgovore na ilustracije kada procjenjuju da su se uspješno prilagodili zakonitostima hrvatskoga jezika.

S druge strane, prisutnost i učestalost uporabe anglizama može se tumačiti sa stajališta koji kao jednu od manifestacija jezične ideologije promatra jezični purizam, a u sklopu te manifestacije i inzistiranje na što većoj ortografskoj prilagodbi strukturi jezika primatelja. Umjerena je pojavnost takve vrste jezične ideologije razumljiva, osobito ako u obzir uzmemo značajan raspon varijanti anglizama koji su naizgled prilagođeni, ali koji odstupaju od pravopisne norme hrvatskoga jezika.

Literatura

- Anderman, Gunilla, Margaret Rogers, ur. (2005). *In and Out of English: For Better, For Worse?* Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters.
- Anderman, Gunilla, Margaret Rogers (2005). English in Europe: For better, for worse? Anderman, Gunilla, Margaret Rogers, ur. *In and Out of English: For Better, For Worse?* Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters, 1–26.
- Bugarski, Ranko (1990). The social basis of language conflict and language attitudes. *Plurilingua (Language Attitudes and Language Conflict)* 9: 41–47.
- Cenoz, Jasone, Ulrike Jessner, ur. (2000). *English in Europe: The Acquisition of a Third Language*. Clevedon – New York – North York – Artarmon: Multilingual Matters.
- Collis, Betty A., Takashi Sakamoto (1996). Children in the information age. Collis, Betty A., Gerald A. Knezek, Kwok-Wing Lai, Keiko T. Miyashita, Willem J. Pelgrum, Tjeerd Plomp, Takashi Sakamoto, ur. *Children and Computers in School*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1–8.

- Drljača, Branka (2006). Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična norma. *Fluminensia* 18.1: 65–85.
- Drljača Margić, Branka (2009). Latentno posuđivanje u hrvatskome i drugim jezicima – posljedice i otpori. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35: 53–71.
- Filipović, Rudolf (1996). English as a word donor to other languages of Europe. Hartmann, Reinhard, ur. *The English Language in Europe*. Exeter: Intellect, 37–46.
- Fischer, Roswitha (2008). Introduction. Studying anglicisms. Fischer, Roswitha, Hanna Pulačzewska, ur. *Anglicisms in Europe: Linguistic Diversity in a Global Context*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 1–15.
- Görlach, Manfred (2003). *English Words Abroad*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Halonja, Antun, Milica Mihaljević (2009). Računalni nazivi s elementom *-ware* u engleskome i hrvatskome jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35: 111–139.
- Hartmann, Reinhard, ur. (1996). *The English Language in Europe*. Exeter: Intellect.
- Healy, Jane M. (1998). *Failure to Connect: How Computers Affect Our Children's Minds – For Better and Worse*. New York: Simon & Schuster.
- Hoffmann, Charlotte (2000). The spread of English and the growth of multilingualism with English in Europe. Cenoz, Jasone, Ulrike Jessner, ur. *English in Europe: The Acquisition of a Third Language*. Clevedon – New York – North York – Artarmon: Multilingual Matters, 1–21.
- Horvat, Marijana, Barbara Štebih Golub (2010). Posljedice internacionalizacije u hrvatskome jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36.1: 1–21.
- House, Juliane (2005). Englisch als ‘Lingua Franca’. Eine Bedrohung für die deutsche Sprache? Motz, Markus, ur. *Englisch oder Deutsch in internationalen Studiengängen?* Frankfurt: Peter Lang, 53–66.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević (u suradnji s Brunom Nahodom) (2009). *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- James, Allan R. (2000). English as a European lingua franca: Current realities and existing dichotomies. Cenoz, Jasone, Ulrike Jessner, ur. *English in Europe: The Acquisition of a Third Language*. Clevedon – New York – North York – Artarmon: Multilingual Matters, 22–38.
- Jurko, Nela (2005). Integracija engleskoga računalnog nazivlja u talijanskom i hrvatskom jeziku. Stolac, Diana, Nada Ivanetić, Boris Pritchard, ur. *Jezik u društvenoj interakciji. Zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja u Opatiji*. Zagreb – Rijeka: HDPL, 227–236.
- Khoutyz, Irina (2010). The Pragmatics of anglicisms in modern Russian discourse. Facchinetti, Roberta, David Crystal, Barbara Seidlhofer, ur. *From International to Local English and Back Again*. Frankfurt: Peter Lang, 197–208.
- Kiš, Miroslav (2002). *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. 2. izd. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Lib, Waldemar (2010). Technical language as an indicator of technical culture. *Informatologia* 43.1: 54–57.

- McArthur, Tom (1996). English in the world and in Europe. Hartmann, Reinhard, ur. *The English Language in Europe*. Exeter: Intellect, 3–15.
- McRae, Kenneth D. (1989). Linguistic conflict: Some theoretical reflections. *Plurilingua (Urban Language Conflict)* 7: 1–20.
- Mičanović, Krešimir (2006). *Hrvatski s naglaskom. Standard i jezični varijeteti*. Zagreb: Disput.
- Mihaljević, Milica (1993). *Hrvatsko računalno nazivlje*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mihaljević, Milica (1998). *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mihaljević, Milica (1999). Analiza diskursa reklama za računalnu opremu. Badurina, Lada, Nada Ivanetić, Boris Pritchard, Diana Stolac, ur. *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike*. Zagreb – Rijeka: HDPL, 513–522.
- Mihaljević, Milica (2003). *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mihaljević, Milica (2006). Hrvatsko i englesko računalno nazivlje. *Jezik. Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 53.2: 41–50.
- Milroy, Lesley (1999). Standard English and language ideology in Britain and the United States. Bex, Tony, Richard J. Watts, ur. *Standard English. The Widening Debate*. London: Routledge. 173–206.
- Muhvić-Dimanovski, Vesna (1994). Mjesto posuđenica u jednojezičnim rječnicima. *Filologija* 22/23: 217–224.
- Munday, Jeremy (2005). E-mail, Emilio or Mensaje de Correo Electrónico? The Spanish language fight for purity in the new technologies. Anderman, Gunilla, Margaret Rogers, ur. *In and Out of English: For Better, For Worse?* Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters, 57–70.
- Nelde, Peter Hans (1991). Language conflicts in multilingual Europe – Prospects for 1993. Coulmas, Florian, ur. *A Language Policy for the European Community: Prospects and Quandries*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 59–73.
- Nikolić-Hoyt, Anja (2005). Englesko-hrvatski jezično-kulturni dodiri. Stolac, Diana, Nada Ivanetić, Boris Pritchard, ur. *Jezik u društvenoj interakciji. Zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja u Opatiji*. Zagreb – Rijeka: HDPL, 353–359.
- Rathbun, Amy H., Jerry West (2003). *Young Children's Access to Computers in the Home and at School in 1999 and 2000*. Washington DC: U.S. Department of Education – National Center for Education Statistics.
- Rindler Schjerve, Rosita (1999). There is no contact without conflict. *Plurilingua (Contact + Confl(ict) – Language Planning and Minorities)* 21: 1–11.
- Robinson, Helen Mele (2009). *Emergent Computer Literacy: A Developmental Perspective*. London – New York: Routledge.
- Salverda, Reinier (2003). Conflict linguistics and the case of multilingualism in London. *Plurilingua (Methodology of Conflict Linguistics)* 24: 129–144.
- Schieffelin, Bambi B., Rachele Charlier Doucet (1998). The “real” Haitian Creole: Ideology, metalinguistics, and orthographic choice. Schieffelin, Bambi B., Kathryn A. Woolard,

- Paul V. Kroskrity, ur. *Language Ideologies: Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press, 285–316.
- Schieffelin, Bambi B., Kathryn A. Woolard, Paul V. Kroskrity, ur. (1998). *Language Ideologies: Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Sočanac, Lelija (1994). O nekim anglicizmima i pseudoanglicizmima u rječnicima hrvatskoga književnog jezika. *Filologija* 22–23: 225–228.
- Stojaković, Biljana, Goran Malčić (2006). Standardizacija hrvatskog računalnog nazivlja. Čičin-Šain, Marina, ur. 29. *Međunarodni skup MIPRO 2006: Computers in Education (CE)*. Rijeka: Hrvatska udruga za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, elektroniku i mikroelektroniku – MIPRO, 262–265.
- Stolac, Diana, Nada Ivanetić, Boris Pritchard, ur. (2005). *Jezik u društvenoj interakciji. Zbornik radova sa savjetovanja održanoga 16. i 17. svibnja u Opatiji*. Zagreb – Rijeka: HDPL.
- Strubell, Miquel (2001). Minorities and European language policies. *Plurilingua (Minorities and Language Policy)* 22: 45–58.
- Thomas, George (1991). *Linguistic Purism*. London – New York: Longman.
- Turk, Marija, Maja Opašić (2008). Linguistic borrowing and purism in the Croatian language. *Suvremena lingvistika* 65: 73–88.
- Weinstein, Brian (1989). Francophonie: Purism at the international level. Jernudd, Björn H., Michael J. Shapiro, ur. *The Politics of Language Purism*. Berlin: Mouton de Gruyter, 53–80.
- Winford, Donald (2003). *An Introduction to Contact Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Wölck, Wolfgang (1999). Natives, immigrants and language conflict in the New World. *Plurilingua (Contact + Confl(ict) – Language Planning and Minorities)* 21: 185–199.
- Wölck, Wolfgang (2003). Are there universals of contact and conflict linguistics? *Plurilingua (Methodology of Conflict Linguistics)* 24: 29–39.
- Woolard, Kathryn A. (1998). Language ideology as a field of inquiry. Schieffelin, Bambi B., Kathryn A. Woolard, Paul V. Kroskrity, ur. *Language Ideologies: Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press, 3–47.

Adresa autora:

Sanja Škifić
Odjel za anglistiku
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV/2
sskific@unizd.hr

Emilija Mustapić
emilijamustapic@net.hr

ANGLICISMS AND THE CROATIAN COMPUTER TERMINOLOGY THROUGH THE PRISM OF LANGUAGE CONFLICT AND LANGUAGE IDEOLOGY

Considering the fast development of computer technology, frequency and forms of anglicisms in the field of computer terminology represent an inexhaustible object of linguistic discussions. The aim of this paper is to identify the possible existence and nature of language conflict between English and Croatian on the basis of the analysis of frequency of usage of anglicisms and native terms that represent parts of computer terminology. Furthermore, the analysis of usage of adapted anglicisms allows for conclusions regarding the legitimacy of linguistic purism as a form of language ideology. The research includes the application of a questionnaire among students of selected elementary schools in the Zadar County. On the basis of the results we conclude that the Croatian language is both “the language of identification” and “the language of communication” as a more pervasive usage of anglicisms occurs in cases in which such expressions are less demanding in usage in comparison to native expressions, and in cases in which anglicisms are considered to be successfully adapted to the system of the Croatian language. Therefore, we identify minimal existence of the investigated form of language conflict. On the other hand, considering the number of variants of adapted anglicisms which deviate from the Croatian orthographic norm, we may conclude that linguistic purism which insists on the orthographic norm is, as a form of language ideology, understandable when it is moderate.

Key words: anglicisms; computer terminology; language conflict; language of identification; language of communication; linguistic purism; language ideology.

Prilog 1. Upitnik

1. Molimo ispunite sljedeći upitnik:

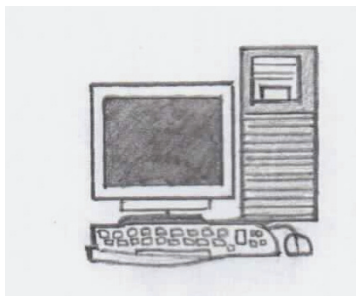
1. Dob: _____
2. Spol: M Ž
3. Imate li pristup internetu? DA NE
4. Koliko vremena dnevno provodite na internetu?
a) *manje od sat vremena* b) *do 3 sata* c) *više od 3 sata*
5. Na internetu najčešće:
a) *igrate igrice* b) *koristite društvene mreže (Facebook i sl.)* c) *čitajte vijesti*
d) *koristite ga za školske potrebe*

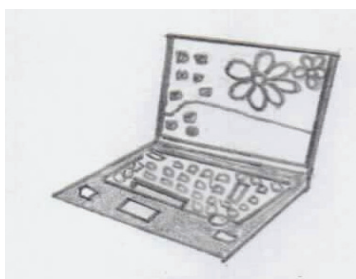
2. Razumijete li sljedeće pojmove? Ako DA, zaokružite jedan ili više ponuđenih izraza koje najčešće koristite:

1. DA internet / međumrežje / net / svjetska mreža / svjetska računalna
NE mreža / globalna računalna mreža
2. DA antivirusni software / antivirusni softwer / antivirusni softver /
NE antivirusni program / protuvirusna programska oprema
3. DA browser / pretraživač / preglednik
NE
4. DA chip / integrirani krug / čip / sklopnjak
NE
5. DA file / fajl / datoteka
NE
6. DA kompjuterska aplikacija / računalna primjena
NE
7. DA display / displej / prikaz
NE
8. DA home page / početna stranica
NE
9. DA processor / procesor / obradnik
NE
10. DA site / sajt / stranice
NE

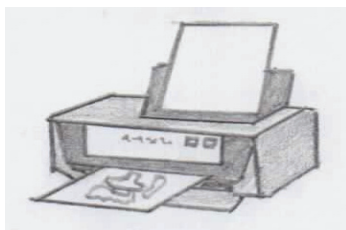

3. Upišite nazive koje koristite za sljedeće predmete:

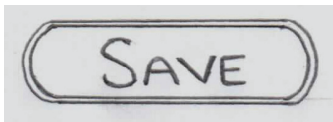

Kada koristite neku od sljedećih računalnih operacija, kako ih nazivate?

4. Zaokružite izraze koje biste koristili u sljedećim rečenicama:

1. Između ostaloga, Facebook nudi opciju *tagiranja* / *označavanja* fotografija.
2. U slučaju da primijetite poteškoće u radu, računalo je potrebno *resetirati* / *ponovno postaviti*.
3. Danas je *mail* / *mejl* / *elektronička pošta* jedan od najčešćih oblika razmjene informacija.
4. Fizički dio računalnoga sustava koji uključuje sve vanjske uređaje zove se *hardware* / *hardwer* / *hardver* / *sklopovlje* / *strojna oprema* / *računalna oprema*.
5. Za identifikaciju korisnika prilikom priključivanja na internet koristi se *password* / *lozinka*.

Prilog 2.

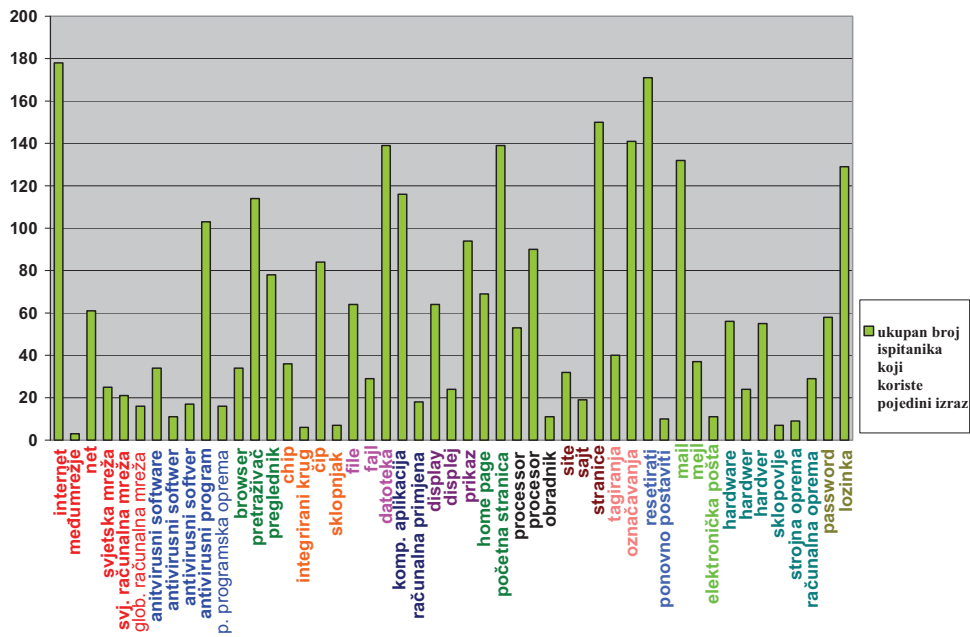
a. Tablica učestalosti uporabe ponuđenih izraza

Izraz	Učestalost korištenja (%)
internet	92,7
međumrežje	1,6
net	31,8
svjetska mreža	13
svjetska računalna mreža	10,9
globalna računalna mreža	8,3
anitvirusni software	17,7
antivirusni softwer	5,7
antivirusni softver	8,9
antivirusni program	53,6
protivirusna programska oprema	8,3
browser	17,7
pretraživač	59,4
preglednik	40,6
chip	18,8
integrirani krug	3,1
čip	43,8
sklopnjak	3,6
file	33,3
fajl	15,1
datoteka	72,4
kompjuterska aplikacija	60,4
računalna primjena	9,4
display	33,3
displej	12,5
prikaz	49
home page	35,9
početna stranica	72,4
processor	27,6
procesor	46,9
obradnik	5,7
site	16,7
sajt	9,9
stranice	78,1
tagiranje	20,8
označavanje	73,4
resetirati	89,1
ponovno postaviti	5,2

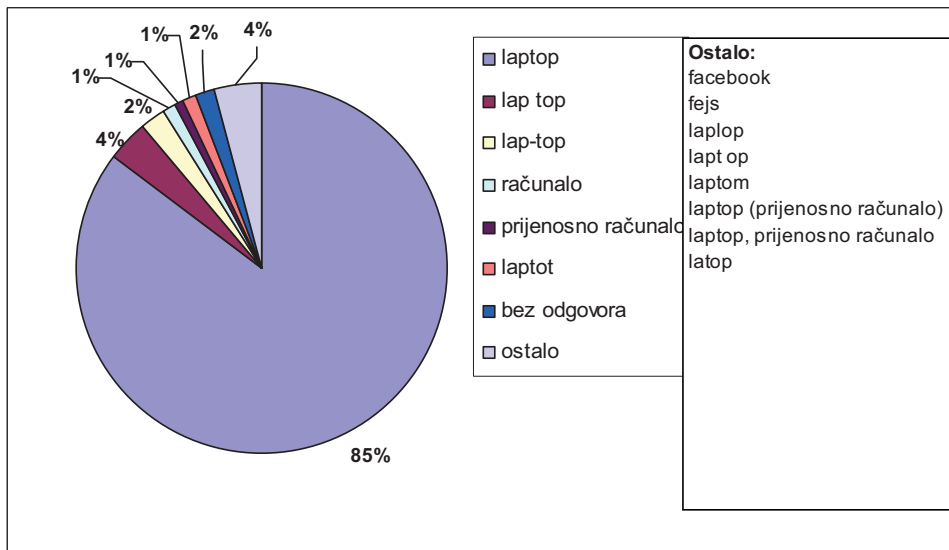
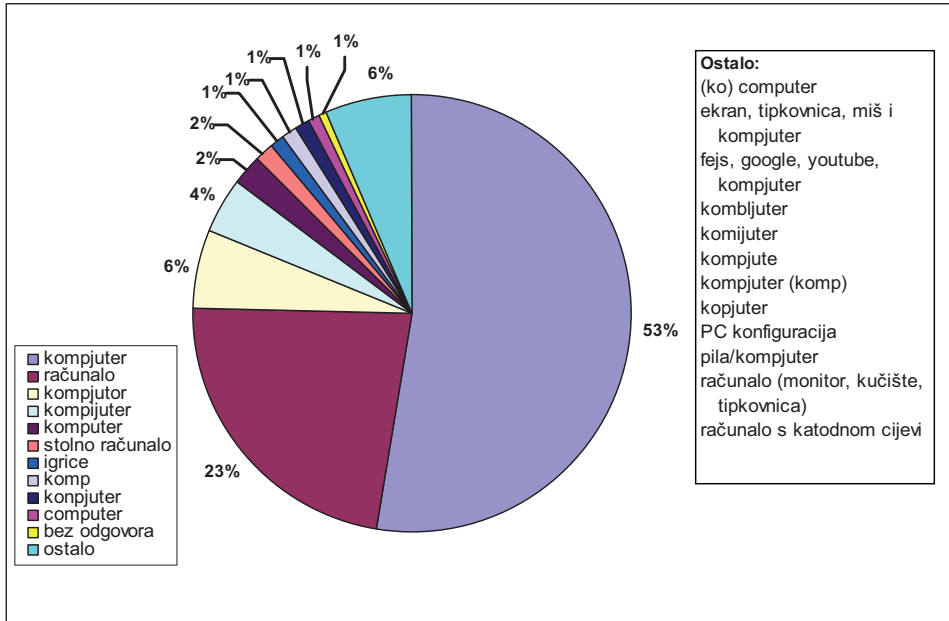
mail	68,8
mejl	19,3
elektronička pošta	5,7
hardware	29,2
hardwer	12,5
hardver	28,6
sklopovlje	3,6
strojna oprema	4,7
računalna oprema	15,1
password	30,2
lozinka	67,2

b. Graf ukupnoga broja ispitanika koji koriste pojedini izraz

Sanja Škifić – Emilija Mustapić:
 Anglizmi i hrvatsko računalno nazivlje kroz prizmu jezičnoga konflikta i
 jezične ideologije

Sanja Škifić – Emilija Mustapić:
Anglizmi i hrvatsko računalno nazivlje kroz prizmu jezičnoga konflikta i jezične ideologije

